

вийшло добре знане, / Останнє, незаплакане, кохане?!» [4] У цьому і полягає індивідуально-авторське моделювання концепту.

Отже, під час аналізу реалізації концепту *мати* у поетичній творчості Ю. Словацького можна виділити три аксіологічно марковані номінації. Перша пов'язана з Богородицею як «матір'ю в історії спасіння»; друга – з жінкою-матір'ю по відношенню до своїх дітей і третя – з Україна-матір'ю. Загалом констатуємо, що концепт *мати* у творчості Ю. Словацького демонструє систему образного мовомислення митця, є динамічною складовою його поетичного простору, засвідчує національно-ціннісні пріоритети польського поета.

Список використаної літератури

1. Бартіш С. Культурні моделі концепту «материнство» та способи їх реалізації у дитячій поезії: на матеріалі творчості Марійки Підгірянки. Тернопіль: ТНПУ, 2011. Вип. 31. С. 192-197.
2. Голобородько К. Ідіостиль Олександра Олеся: лінгвокогнітивна інтерпретація: монографія. Харків: ХІФТ, 2010. 527 с.
3. Марусяк М. Структура концепту «мати» в епістолярії В. Стефаника. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Слов'янська філологія* : збірник наукових праць. Вип. 428 – 429. Чернівці: Рута, 2008. С. 196-200.
4. Словацький Ю. Поезії та сонети. Мультимедійне видавництво Стрельбицького, 2019 (електронна книга).
5. Словник біблійного богослов'я: пер. с фр. / під ред. Леон-Дюфура Ксав'є, Жан Люпласі, П'єр Грело; Заг. ред. Софрон (Мудрий). Львів: Місіонер, 1996. 934 с.

Юліана Нестерович,
аспірантка кафедри української мови та славістики,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

КОНЦЕПТ «ЩАСТЯ»

В ПОЕТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО

Анотація

У дослідженні виявлено та проаналізовано основні лексико-семантичні смисли концепту «щастя» у віршах Юліуша Словацького, як-от: 'радість', 'молодість', 'кохання', 'краса', 'надія', 'усмішка', 'воля', 'миттєвість', 'любов', 'рідні люди', 'батьківщина', 'духовність', 'допомога іншим' тощо.

Ключові слова: *концепт, щастя, Юліуш Словацький, лексико-семантичний смисл, вітаїзм.*

Key words: *concept, happiness, Juliusz Slowacki, lexical-semantic meaning, vitalism.*

У сучасній українській лінгвоконцептології побутує чималий інтерес до здійснення досліджень на матеріалі вітчизняних класиків літератури, а також сучасних письменників. У численних публікаціях проаналізовано велику кількість ключових для української культури концептів. Попри це, значно менша кількість наукових розвідок з лінгвоконцептології здійснена на матеріалі творів класиків зарубіжної літератури, тексти яких дають широке поле для дослідження соціокультурних феноменів, до яких В. Воронова відносить концепт «щастя» [1, с. 66].

Концепт «щастя» постає об'єктом досліджень багатьох українських лінгвістів. Найчастіше досліджують його структуру та вербалізацію у творчості українських митців: Г. Сковороди (Л. Харченко [10]), Лесі Українки (О. Кордонець [4]), І. Огієнка (Н. Фрасинюк [9]), Б. Лепкого (О. Кордонець [4]), Б. Антоненка-Давидовича (К. Протопопова [7]), І. Карпи (Л. Золотюк [3]) тощо. Окремі розвідки присвячені теоретичним засадам дослідження згаданого концепту (В. Воронова [1]), розкриттю його асоціативного поля на основі дослідження паремій (Л. Кулішенко, Л. Яременко [5]), реалізації концепту у віртуальному дискурсі (О. Д'яконова [2]), а також характеристиці його поняттєвої складової в римській лінгвокультурі (М. Петришин [6]). Значно менше розвідок з окресленої тематики здійснено на матеріалі творчості

зарубіжних письменників, зокрема класиків польської літератури, до яких належить Ю. Словацький, з огляду на що наше дослідження є актуальним.

Мета дослідження – виявити та описати основні лексико-семантичні смисли концепту «щастя» в поетичних творах Юліуша Словацького.

Ранні поезії Ю. Словацького позначені вітаїстичними мотивами. У них звучить гімн молодості, красі, коханню. Ці мотиви відчутні, зокрема, в поезії «Мелодія, 1»: *«Ох, насолод життя найкраще той зазна, / Хто сприйме молодим дари щасливі долі»* (пер. М. Бажан) [8, с. 28].

Щастя часто супроводжують надія, радість, щира усмішка. Іноді, зазначає ліричний герой, нам вдається стати щасливими ціною мук і бід, але це теж на краще, адже *«опалений промінням сонця, цвіт / Іще жадливіш п'є холодних рос краплини»* [8, с. 28]. Щастя у Ю. Словацького – це особливий стан душі, раптовий порив, який іноді може супроводжуватися душевними стражданнями (наприклад, радість і туга, які виникли внаслідок нерозділеного кохання), проте це почуття не можна здобути чи навіть заслужити, воно виникає стихійно. Його не можна знайти, як цвіт папороті, адже *«не росте цвіт щастя на землі»* [8, с. 29]. У цьому вірші, як і в деяких інших, щастя ототожнюється із молодістю. Так, ліричний герой поезії «Українська дума» запитує: *«Чом ти смутен, Руньку юний? / Ти вродливий і фортунний»* (пер. Р. Лубківський) [8, с. 29].

Ю. Словацький у своїх поезіях романтизує образ козака. Рунько не лише юний і вродливий, але й фортунний. Мимоволі згадується українська приказка: «Бог не без милості, козак не без щастя». Ю. Словацький сам відповідає на поставлене питання устами ліричного героя: *«Ти ж, козаче, з України, / Серце в'януть не повинне!»* [8, с. 30].

Однією з важливих складових щастя є воля. Ліричний герой Ю. Словацького особливої ваги надає духовній свободі: *«Хоч не вольний, та на волі, - / Серед степу на роздоллі, / Де тебе здогнати годі...»* [8, с. 39].

Щастя зазвичай швидкоплинне, а тривкішою за нього є надія: *«Згасли в серці дні щасливі, / Тільки жевріють надії; / Їхні зблиски золотії / І непевні, і тремтливі [8, с. 31].*

Таким чином, щастя у поетичній візії Ю. Словацького дорівнює волі, а внутрішню свободу уособлює козацький дух: *«Коню, де він, син свободи, / Рунько, - де подів ти пана?» [8, с. 33].*

Над тим, що щастя – це лише далека мить, на відміну від близького і тривалого смутку, розмірковує ліричний герой поезії «Новий рік». Але ця мить *«не пропаде у хвиль нуднім потоці»* (пер. І. Драч) [8, с. 34]. Ліричний герой поезії відчуває і щастя, і смуток водночас, які в ньому викликає нерозділене кохання. Юнак відчуває радість від зустрічі з коханою. У цей момент він щасливий. Але раптом з'являється усвідомлення того, що закохані не будуть разом. На зміну радості приходять тривалий смуток. Ліричний герой впевнений: його душа знову зазнає щастя, навіть після фізичної смерті, якщо кохана зупиниться колись біля його могили і засумує за ним. Думка про те, що щастя – це лише мить, звучить також у творі «Сонети», де воно символічно ототожнюється зі станом сп'яніння і похмілля, яке настає потім: *«Так тяжко я живу, бо щастя пив погідне»* (пер. Д. Павличко) [8, с. 37].

Великого і більш тривалого щастя приносить людині щасливе кохання: *«Як любо, перший раз сказавши про кохання, / Палке освідчення стократно повторяти!»* (пер. В. Струтинський) [8, с. 56].

У поезіях, написання яких припадає на тридцять років дев'ятнадцятого століття, все частіше звучить думка про те, що щастя не може бути повним без волі, у тому числі – незалежності своєї батьківщини. Такі мотиви, найімовірніше, були зумовлені повстанням поляків проти Російської імперії (1830-1831). Велика кількість віршів цього часу присвячена темі повстання. Ліричний герой поезії «Гімн» звертається до співвітчизників словами: *«Лицарі, вгору голоси й коругви! / Хай лунають неани свободи, / Хай здригнуться вежі Москви, / Піснею волі я зрушу / Студені граніти Неви...»* (пер. Д. Павличко) [8, с. 43].

Іншою складовою щастя є любов близьких, можливість мешкати на батьківщині. Немає причин сумувати людині в рідному краї серед близьких людей – так стверджує ліричний герой поезії «Українська дума». Радісно «самотнім пілігримам» після багатьох років блукань повертатись на рідні пороги, де їх чекають матері, сестри, брати, інші родичі («В альбом Марії Водзінської, пер. Р. Лубківський»).

Нерідко в поезіях Ю. Словацького звучить думка про те, що щастя більше немає, ліричний герой не може його зазнати («Останній спогад», «Пісня над Нілом», «Мій заповіт»).

Нами не виокремлено жодної поезії, у якій би щастя поставало у вигляді матеріальних благ. Навпаки, у поезії «Гімн» ліричний герой протиставляє «розкоші» і «щастя», стверджуючи, що він у житті не зазнав ні першого, ні другого.

Щастям, яке може відчуті тільки по-справжньому благородна людина, є потреба в допомозі іншим («І в тім допоможи мені, о Боже»): *«Та маю спокій, і спокійним буду / І вічним, як і ті, що воскресу, / І дужим, як усе, що я здобуду, / Щасливим буду, що когось втішу...»* (пер. Р. Лубківський) [8, с. 73].

Отже, концепт «щастя» у поетичних творах Юліуша Словацького представлений такими лексико-семантичними смислами: 'радість', 'молодість', 'кохання', 'краса', 'надія', 'усмішка', 'воля', 'миттевість', 'любов', 'рідні люди', 'батьківщина', 'духовність', 'допомога іншим' тощо. Перспективним є дослідження категорії «щастя» та суміжних концептів як у віршованій, так і в прозовій творчості письменника.

Список використаної літератури

1. Воронова В. Концепт «щастя» як поліпредметний об'єкт наукового дослідження: діахронічний аспект. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Культурологія*. 2021. Вип. 37. С. 66-72.

2. Д'яконова О. Концепт щастя у віртуальному дискурсі: потенційність чи реалізованість? *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 46(1). - С. 506-514.
3. Золотюк Л. Концепт щастя в романі «Фройд би плакав» Ірени Карпи. *Літературознавчі обрії*. Праці молодих учених. 2017. Вип. 24. С. 91-96.
4. Кордонець О. Осмислення концепту щастя в мініатюрах Богдана Лепкого «Цвіт щастя» та «Щастя» Лесі Українки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. 2015. Вип. 2. С. 55-59.
5. Кулішенко Л., Яременко Л. Асоціативне поле концепту «щастя» (на основі українських фразеологічних одиниць). *Філол. трактати*. 2019. 11, № 1. С. 49-56.
6. Петришин М. Концепт щастя в римській лінгвокультурі (на матеріалі «Моральних листів до Луцилія» Сенеки). *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 7(2). С. 76-80.
7. Протопопова К. О. Концепт «щастя» в художньому вимірі Б. Антоненка-Давидовича. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. Житомир, 2021. Вип. 1. С. 36-48.
8. Словацький Ю. Зібрання творів : у 2 т. Т. 1 : поезії, поеми, листи до матері, маловідомі переклади творів Ю. Словацького. Львів : Світ, 2011. 480 с.
9. Фрасинюк Н. Концепт щастя у філософській містерії Івана Огієнка «До щастя». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія : Філологічна*. 2019. Вип. 16. С. 121-125.
10. Харченко Л. Ціннісні виміри концепту щастя у філософії Григорія Сковороди. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філософія*. 2020. Т. 31(70), № 2. С. 55-60.

Олександр Дурда,

судовий експерт сектору досліджень
у сфері інформаційних технологій,